

ЎҚИТУВЧИ МАҲОРАТИ – КАСБИЙ ФАОЛИЯТДАГИ ИЖОДКОРЛИК ВА ИЗЛАНУВЧАНЛИК МАҲСУЛИ СИФАТИДА

Шоназаров Жамол Умирзокович

Халқаро инновацион университети “Педагогика” кафедраси в.б.доценти

Email: jshonazarov1331@gmail.com

Ёкубова Нозима

(Халқаро инновацион университети 3 курс талабаси)

АННОТАЦИЯ: Мазкур мақолада ўқитувчилик касби, унинг жамиятдаги ўрни ва ўқув жараёнидаги бошқариш маҳорати, педагогик маҳоратни эгаллашнинг зарурий шартлари назарий ва амалий жиҳатдан ёритилган.

Шунингдек, педагогик маҳоратни эгаллаш ҳақида мулоҳаза ва тавсиялар, глобаллашув жараёнида педагогнинг асосий вазифалари, касбий шаклланиши ҳамда педагогик маҳоратга эришиш йўллари келтирилган.

Калит сўзлар: педагогик маҳорат, педагогик фаолият, ахлоқий фазилятлар, педагогик маҳорат, педагогик жараён, ижодкорлик, педагогик вазиятлар, педагогик техника, инновацион фаолият, методик билим.

ПРЕПОДАВАТЕЛЬСКОЕ НАВЫКИ – КАК ПРОДУКТ ТВОРЧЕСТВА И ИССЛЕДОВАНИЙ В ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ

Шоназаров Джамол Умирзокович

*И.о. доцента кафедры “Педагогика” Международного
инновационного университета, Узбекистан, г. Кариш*

Якубова Нозима *(студентка 3 курса Международного инновационного
университета)*

АННОТАЦИЯ: В статье рассматривается профессия учителя, ее роль в обществе, а также необходимые условия для овладения педагогическим мастерством как в теоретическом, так и в практическом плане.

В нем также представлены соображения и рекомендации по приобретению педагогического мастерства, основным задачам учителя в процессе

глобализации, профессиональному развитию и путям достижения педагогического мастерства.

Ключевые слова: педагогическое мастерство, педагогическая деятельность, нравственные качества, педагогическое мастерство, педагогический процесс, творчество, педагогические ситуации, педагогические приемы, инновационная деятельность, методические знания.

Ҳозирги фан ва техника жадал равишда ривожланаётган, ахборотлар кескин ошиб бораётган бир даврда ўқитувчи касбий маҳоратини ошириш, унинг ижодий қобилиятини тарбиялаш муҳим аҳамият касб этади. Чунки, педагогик жараён ижодкори сифатида ўқитувчи - тарбиячи юксак маънавият, ахлоқ - одоб, гўзал хулқ маданиятига эга бўлсагина, ёшларга инсоний нуқтаи - назардан меҳрибон, саховатли бўла олади, уни ҳамма ҳурмат қилади. Бунинг учун устоз-мураббий ақл – заковатли, саҳий, қатъий, иродали, кўнгли очик бўлиши, ўзига ва ёшларга нисбатан талабчан, меҳрибон ва хайрихоҳ, ўз шахсига танқидий нуқтаи назардан ёндаша оладиган бўлиши талаб этилади.

Ҳар бир педагог шахсида жамиятнинг долзарб муаммоларини, мақсад ва вазифаларини тасаввур қилиш, ўзининг шахсий ва касбий фазилат, хусусиятларини мунтазам тарбиялаб боришга, педагогик фаолиятни моҳирлик билан бошқаришда билим, тажрибаларини доимий ошириб бориши ҳамда ўз фаолиятига ижодий ёндошган ҳолда изланувчан бўлиши зарур. Бу борада ўқитувчи фақат ўз фани бўйича эмас, балки ўз фанига яқин бўлган соҳалардаги янгиликларни билиши ҳам лозим бўлади. Чунки, фанлараро билимларга эга бўлган, моҳир мутахассис-педагог қизиқувчан ўқувчи – ёшларни фаннинг қатор соҳалари бўйича саволларига жавоб бера олади ва унинг севимли ўқитувчисига айланади. Бунинг учун у педагогик-психологик, методик билимларга эга бўлгани ҳолда ўз фаолияти жараёнида педагогик вазиятларни таҳлил қилиш, уларнинг ҳар бир боғланиш жойларини англашга интилиш, кунлик натижаларни мустақил равишда таҳлил қилиши ва янги таълим-тарбияга доир ғояларни аввалгилари билан таққослай олишга одатланиши ҳам лозим бўлади.

Маҳоратли устоз-мураббий - бу аввало юқори маънавиятли инсон. У ўзининг барча ўйлари ва ҳаракатлари билан одил ва ҳалол бўлиши лозим, ўзи шогирдларининг маънавий дунёсини тушунади, уларнинг шодлик ва қайғулари

билан яшайди, уларнинг ишончини қадрлайди, улар билан муомалада хушмуомала ва одобли, шавқатли, чидамли, кечиримли бўлади. Шундагина ўз шогирдлари уни яхши кўради ва чуқур ҳурмат қилади¹.

Замонавий ўқитувчи - нозик психолог ва моҳир педагог сифатида назарий, амалий билимдонлиги ва педагогик сезгирлиги орқали ўқувчилар билан осон алоқага киришади ҳамда уларнинг фаолиятини моҳирлик билан уюштиради, ўқувчиларнинг фикри, туйғуси, иродасини бевосита ва билвосита бошқариш санъатини эгаллаган бўлади. Шунинг учун ўқитувчи касбий маҳоратини шакллантириш, тарбиялашга ва ниҳоят уни такомиллаштиришга интилиш, керакли маълумотлар, ахборот(билим)лар, малакалар билан тўлдириб бориш шу куннинг, қолаверса таълим ислохотларининг долзарб масаласидир.

Ўқитувчининг педагогик маҳорати ҳақида фикр юритар эканмиз, ҳар бир бўлажак ўқитувчилар фаолиятида маҳоратнинг асл моҳияти, мазмуни, унга эришиш йўллари ҳақида тўлақонли маълумот ва тавсиялар бериш мақсадга мувофиқ. Чунки, глобаллашув жараёнида таълим-тарбия тизимида инновацияларнинг тадбиқ этилиши ёш авлод тарбияси, унинг онги ва мафкураси, мустақил фикрлаши ҳамда мантикий тафаккурини шакллантиради. Дарҳақиқат, педагогик маҳорат эгаси бўлишга интилган киши, шубҳасиз, ўз билимини доимо кенгайтириши, ўзининг ўқувчиси ёки талабага маънавий-ахлоқий таъсир этувчи ғоя ва фикрларини янгилаб бориши зарур. Бунинг учун у кўп ўқиши ва ўрганиши лозим.

Узлуксиз таълим тизимида дарс ва бошқа турдаги барча ўқув машғулотларини тўғри ташкил қилиш-ўқитувчининг биринчи навбатдаги вазифасидир. Зеро, ўқитувчи ёш қалблар камолотининг меъморидир¹. Бугун у ёшларни ғоявий – сиёсий жиҳатдан чиниқтириб, табиат, жамият, тафаккур тараққиёти, қонуниятларини ўргатар экан, аввало, у ёш авлодни келажак меҳнат фаолиятига тайёрлаши, касб – ҳунар эгаллашларига кўмаклашиши ва жамият учун муҳим бўлган ижтимоий – иқтисодий вазифани ҳал этишга чоғламоғи даркор. Ушбу маъсулият ўқитувчидан ўз касбининг моҳир устаси бўлишни, ўқувчи - ёшларга тарбиявий таъсир кўрсатиб, уларнинг қизиқиши, қобилияти, истеъдоди, эътиқоди ва амалий кўникмаларини ҳар томонлама ривожлантиришнинг оптимал йўллари излаб топадиган касб эгаси бўлишни талаб этади.

Таълимнинг ташкилий-методик жиҳатдан тўғри, қизиқарли ва тушунарли бўлиши устоз билан шогирдларнинг қалбини ва руҳини бир-бирига мустаҳкам боғлайди, улар ўртасидаги самимий ҳурмат ва ўзаро ишончни мустаҳкамлайди. Бунинг учун ўқитувчи, аввало, ўз фанини ва уни ўқитишнинг метод, усул ва воситаларини мукаммал ўзлаштириб олиши, ўқитувчи-мураббийга хос фазилатнинг юқорилигига эришиши, ўз шогирдларига ҳурмат ва муҳаббат ифода эта олиши, уларни ҳаётга қизиқтириши, тайёрлаши, руҳий ҳолатларини билиши ва тушуниши, босиқлик билан ўз ҳис-туйғуларини бошқара олиши, ташқи кўриниши ва кийиниш, нутқ маданияти бўйича ибрат бўлиши ва ижтимоий фаоллиги, айниқса, омма ўртасида илмий-маърифий ва маънавий-маданий ишларнинг тарғиботчиси бўлиши мақсадга мувофиқдир. Шундагина мамлакатимизнинг келажаги бўлган ўқувчи ёшларимиз ўз устозларининг номини зўр эҳтиром, чуқур миннатдорчилик билан тилга оладилар. Шу боисдан ҳар бир ўқитувчи Ўзбекистон Республикасининг “Таълим тўғрисида”ги Қонунида кўрсатилганидек, ўз фанлари бўйича тегишли маълумот эгаси, юксак касбий тайёргарлик ва юқори ахлоқий фазилатлар соҳиби бўлиши керак.

Ўқув-тарбия жараёнининг самарадорлиги кўп жиҳатдан ўқитувчи-мураббийнинг педагогик маҳорати, педагогик одоб ва педагогик ижодкорлигига боғлиқ. Ўқитувчи маданиятнинг бирор соҳасидан ҳам хабарсиз қолиши мумкин эмас. У болани қизиқтирадиган барча саволларга тўғри, ўринли жавоб қайтариши лозим. Ўз фанидан бошқа ҳеч нарсага қизиқмайдиган муаллим ўқитувчилар учун идеал бўла олмайди. Жамият ҳамма вақт ўқитувчининг умумий маданиятига жуда катта талаблар қўяди.

Ўқитувчининг маънавий қиёфасида ҳалоллик, ростгўйлик, ахлоқий поклик, оддийлик ва камтарлик муҳим фазилатлардан бири ҳисобланади. Бу фазилатлар кишига гўзаллик, маънавий поклик бағишлайди, кишининг қадр-қимматини оширади. Ҳалоллик муаллимнинг ички ва ташқи дунёсининг бирлигини, сўзи билан хатти-ҳаракати тўғри келишини, ўқувчиларга, ҳамкасбларига, оналарига очикқўнгил ва самимий муносабатини ифодаловчи ахлоқий фазилатдир. У инсон характерининг моҳиятидан келиб чиқади. Ўқитувчининг ҳалоллиги ўз вазифасини виждонан ва онгли равишда бажаришида намоён бўлади. Ёш авлодни баркамол қилиб тарбиялашда педагогларимизнинг ўрни

беқиёсдир¹. Шундай экан, ўқитувчи-мураббийларимизнинг малакасини ошириш, замонавий талаблар асосида дунёвий билимларни мукаммал ўрганишига кўмаклашиш мақсадида Республикамизда бир қанча амалий ишлар олиб борилмоқда. Бунга мисол сифатида Алишер Навоий номидаги Ўзбекистон миллий кутубхонасини алоҳида таъкидлаб ўтишимиз лозим. Ушбу кутубхона нафақат талабаларнинг билим доирасини кенгайтиришга, балки ўқитувчи-мураббийларнинг ҳам билимини оширишга катта ёрдам бермоқда. Ана шу кутубхонада ўзбек адабиётининг ижод намуналари билан бир қаторда, жаҳон адабиётининг дурдона асарлари ҳам ўрин олган бўлиб, талабалар ҳамда ўқитувчи-мураббийларнинг ўз билимларини ошириш ҳамда дунёқарашини кенгайтиришларида алоҳида аҳамият касб этмоқда.

Мамлакатимиз таълим тизимидаги ислохотлардан яна бири сифатида республикамизнинг хорижий давлатлар билан ҳамкорликда олиб бораётган амалий ишларини ҳам таъкидлаб ўтишимиз жоиздир. Ҳозирда кўплаб педагогларимиз хорижда ўз малака ва билимларини ошириш, инновацион лойиҳалар ҳамда хорижлик педагоглар билан тажриба алмашиш имкониятига эга бўлмоқдалар. Айнан, педагогик фаолиятда педагогик маҳоратнинг ўзига хос хусусиятларидан яна бири, унинг ўқитувчи шахси ва касбий фазилатларининг ўзаро боғлиқлигидадир.

Ўқитувчи инсон сифатида шахсий фазилатларга эга бўлиши билан бирга, касбий, яъни ихтисослик фазилатларига эга бўлиши лозимлигини тажриба кўрсатмоқда. Хусусан, шахсий сифатлар тизимида: миллий мафкуравий онглилик, миллий одоб, фаросат, нозик дидлик, ўз касбига садоқат ва виждонийлик, ташаббускорлик, болажонлик, талабчанлик, адолатпарварлик, педагогик одоб, қатъийлик, ҳар қандай вазиятда ўзини идора қила олиш, миллатлараро мулоқот маданияти, кузатувчанлик, самимийлик, топқирлик, келажакка ишонч, хушмуомалалилик ва шу каби фазилатлар мисолида ифодаланган бўлса, касбий сифатлар тизимида: педагогик зийраклик, миллий тарбиянинг моҳияти ва мазмунини чуқур англаши, мукаммал илмий-назарий салоҳият, педагогик ижод, ўз фанининг тарбиявий имкониятларидан хабардорлик, педагогик билимларни такомиллаштиришга интилиш, ўзбек халқининг қадриятлари, урф – одатларини яхши англаш, сиёсат, тарих, маданият, маънавият, адабиёт ва санъат, ахлоқшунослик, диншунослик,

хуқуқшунослик, ўлкашунослик, техникага оид маълумотлардан хабардорлик, этнопедагогика, этнопсихологияга оид билимларга эга бўлиш ўқитувчи фаолиятининг муваффақиятли омилидир.ⁱ

Бўлажак ўқитувчи-мураббийлар педагогик жараёнда миллий педагогиканинг бой тажрибаларига таяниб, таълим соҳасида мавжуд муаммони янгича ёндашув асосида ечиш мақсадида таълим тизимига инновацияларни жорий этиши орқали аввалгидан анча самарали натижани кафолатлай оладиган шакл, метод ва технологияларни қўллаш олиши муҳим аҳамиятга эга. Бу каби ишлар кадрлар тайёрлашнинг миллий дастури талабларини бажаришга амалий кўрсатмадир. Демак, мутахассис - мураббий ўз педагогик маҳоратини, касбга доир вазифаларини ҳал қилиш қанчалик қўлидан келишини доимо текшириб бориши бола онги ҳамда қалбига энг яхши йўللارни ахтариши кераклиги ўзининг обрў эътиборининг юксалишига қолаверса баркамол ёш авлоднинг ривожланиш истикболларини ҳам белгилаш имконини беради.

Фойдаланилган адабиётлар

1. Абдуллаева Ш. А. ва бошқ. “Педагогика” – Тошкент., Фан нашриёти. 2004 йил.
2. Ахмеджанов М.М. Педагогик маҳорат. -Тошкент 2004 йил, 25 бет
3. Очилов М. , Очилова Н. “Ўқитувчи одоби”. – Т.: “Ўқитувчи”, 1997 йил.
4. Подласый И.П. – «Педагогика» Новый курс.В 2-х книгах,- М.:Владос, 2003 г.
5. Куръонов М., Муранов Б Миллий дастур ўқитувчи профессиограммасида – «Халқ таълими», 1998, 1 – сон, 42 – 45 бетлар.